

Confruntarea cu exigențele pieței, impuls pentru afirmarea spiritului antreprenorial.

Convorbire cu Neculai Vițelaru, președintele Federației Patronale a IMM-urilor din Regiunea 1 Nord-Est

Alexandra Rizea

Economistul nr. 41-42, 9 noiembrie 2015

Continuăm, în numărul de față, să consemnăm puncte de vedere avizate privind dezvoltarea IMM-urilor la nivel teritorial, prin relevarea experienței acumulate în Regiunea de Dezvoltare Nord-Est, care include județele Iași, Bacău, Neamț, Suceava, Botoșani și Vaslui. Este zona cu cea mai numeroasă populație în rândul celor opt regiuni de dezvoltare, respectiv 3.674.367 locuitori, dar care are și cel mai mic produs intern brut (PIB) atât ca volum, cât și ca nivel pe locuitor. Regiunea realizează circa o zecime din PIB-ul național, iar pe locuitor indicatorul se situează în jurul a 60% din media pe țară. Acestea sunt câteva dintre premisele interviului pe care-l publicăm în cele ce urmează.

Alexandra Rizea: *Cum este firesc, experiențele personale ale liderilor legitimi ai IMM-urilor prezintă un interes deosebit, așa cum a rezultat și din convorbirile cu unii dintre colegii dvs. apărute, până acum, în „Economistul”. Ce ne puteți evoca în acest sens?*

Neculai Vițelaru: Din numeroasele momente care au marcat dinamica implicării personale în activitățile asociațiilor patronale ale IMM-urilor, aș aminti doar unul. În calitate pe care o aveam de întreprinzător, în anul 2002, am dorit să accesăm pentru firma pe care o conduceam o finanțare de la Agenția pentru IMM-uri, în conformitate cu prevederile legale din acea vreme. Din păcate, m-am confruntat cu atâtea piedici, cu procedee discriminatorii, cu un mare deficit de transparență, încât m-am decis să mă implic în activitatea Consiliului Național al Întreprinderilor Private Mici și Mijlocii din România (CNIPMMR), astfel încât, împreună, să acționăm, tot mai coordonat și mai intens, pentru soluționarea unor cerințe majore ale întreprinderilor mici și mijlocii, intervenind direct și permanent pentru înlăturarea unor fenomene negative, în special în atribuirea granturilor.

AR: *Concret, în ce a constat acțiunea la care vă referiți?*

NV: Am fost numit, între altele, în Comisia de monitorizare a modului în care se soluționau solicitările de granturi și, imediat, am constatat numeroase nereguli. Dacă, inițial, solicitanții erau victime ale debandadei din respectiva instituție, ale celor mai diverse și abile favoritisme, într-un an de zile s-a ajuns ca toată lumea să depună cererile la București, să se așeze la rând încă din seara din ajun și lucrurile să se desfășoare transparent. Am intervenit pentru a se pune ordine în înregistrarea cererilor, la organizarea primirii și rezolvării dosarelor, inclusiv a celor care soseau prin poștă. Situația s-a îmbunătățit simțitor tocmai ca urmare a acestei monitorizări.

AR: *Așa cum ați remarcat și dvs., a fost un moment din multe altele care au pus în evidență tocmai virtuțile angajării civice.*

NV: Este o caracteristică generală, definitorie a CNIPMMR, caracteristică mereu îmbogățită cu noi experiențe, atât la nivel teritorial, cât și la nivel central.

Mircea Eliade a avut perfectă dreptate când i-a numit pe unii politicieni «piloți orbi». S-a creat o falie între clasa politică și majoritatea cetățenilor țării. Tocmai implicarea în vederea înlăturării acestor stări de fapt este calea cea mai eficientă de acțiune.

AR: *Din acest unghi de vedere, vă propun să vă referiți, în continuare, la câteva aspecte mai importante ale activității Federației Regionale a Patronatelor IMM-urilor din Regiunea Nord-Est. Precizez, pentru cititorii noștri, că Federația a editat o amplă „Cartă Albă a IMM-urilor din Regiunea de Nord-Est – 2015”, document care oferă, într-o manieră analitică exemplară, o imagine deosebit de concludentă a situației existente și a orientărilor de ordin strategic.*

NV: De fapt, această „Cartă” poate să ne ofere chiar substanța convorbirii noastre.

AR: *Cu siguranță. Bogăția de date ne obligă, totuși, la o anumită selecție.*

NV: Fără îndoială. Așa cum am arătat în „Cuvântul înainte”, la elaborarea „Cartei” am avut în vedere, pe lângă problematica specifică IMM-urilor, și contextul economico-social național, precum și documentele pertinente ale Uniunii Europene, analizele efectuate de noi vizând, așa cum ați remarcat, stările de fapt și desprinderea din realități a unor priorități, a modalităților strategice și tactice de acțiune, inclusiv în vederea eliminării dificultăților cu care ne confruntăm. „Carta” este destinată unor grupuri-țintă care includ întreprinzătorii, autoritățile regionale și locale, organizațiile patronale, liderii politici și mass-media din zonă, dar și organismele internaționale interesate de evoluția mediului de afaceri din Regiunea Nord-Est.

AR: *Există o anumită percepție, atât în țară, cât și în străinătate, în legătură cu Regiunea de Nord-Est, mai ales din perspectiva decalajelor la nivel teritorial. În ce măsură este valabilă?*

NV: Sigur, există decalaje importante, determinate de o întreagă evoluție istorică, de politicile care s-au promovat în timp. Decalaje se înregistrează și între județele care sunt incluse în Regiunea de Dezvoltare Nord-Est. Analizele impun, însă, nuanțări importante. La nivelul Regiunii erau înregistrate, la 31 august a.c., 77.500 persoane juridice active, cu o pondere mai mare în județul Iași, unde funcționează 23.500 IMM-uri. Urmează județele Bacău, Suceava, Neamț, Botoșani și Vaslui. Pentru analiza efectuată am operat, după modelul oferit de „Carta Albă a CNIPMMR”, cu numeroase criterii. Bunăoară, dacă ne referim la vârsta întreprinzătorilor, în zona Iași – zonă care are și un puternic centru universitar – constatăm o întinerire continuă a lor, majoritatea având între 30 și 39 de ani. Implicarea unui număr tot mai mare de tineri în afaceri este un proces extrem de pozitiv, căruia îi acordăm o mare atenție.

AR: Pentru că ați subliniat importanța analizelor nuanțate, vă rog să detaliați în continuare.

NV: Există semne foarte importante că unele decalaje se micșorează ca urmare a anumitor schimbări economico-sociale. M-aș referi, în această ordine de idei, la importanța infrastructurii, la noul terminal modern de la Aeroportul din Iași, care ne leagă mai strâns de numeroase localități din țară și de mai multe state ale lumii. Este un simbol, dacă mă pot exprima astfel, al transformării Iașului într-un pol de creștere economică. Între numeroase alte exemple aș menționa investiția din zona Palace, care a devenit un mic oraș. Diminuarea decalajelor ar fi posibilă în ritmuri mai alerte dacă ar exista o Strategie la nivelul Regiunii Nord-Est. Cu tot respectul, subliniez că blocarea procesului de regionalizare reprezintă o piedică majoră și pentru noi, cei din nord-estul țării.

AR: Este o constatare pe care am consemnat-o și cu prilejul celorlalte convorbiri cu lideri regionali ai IMM-urilor. Deoarece ați amintit, de mai multe ori, despre „Carta Albă a IMM-urilor din Regiunea Nord-Est”, cred că este deosebit de interesant să comentați și alte aspecte analizate în acest valoros document.

NV: Vă dați seama că este dificil de sintetizat ce se află inclus în peste 100 de pagini, care conțin, în foarte mare parte, tabele și grafice. Fiecare element furnizează numeroase teme demne de a fi comentate. Deci, mă voi rezuma la câteva. Datele din „Cartă” privesc, în special, perioada octombrie 2011 - martie 2015. În acest interval, în Regiunea noastră, ponderea IMM-urilor care și-au redus activitatea a fost de 25,93%, al doilea loc, în ordine descrescătoare, între cele opt regiuni de dezvoltare. Ponderea IMM-urilor care funcționează la aceiași parametri a fost de 58,02%, cea mai mică din totalul regiunilor de dezvoltare. În schimb, ne situăm cu o pondere de 16,05% la aproximativ același nivel cu regiunile Vest și Nord-Vest (16,67% și, respectiv, 16,95%) la capitolul IMM-urilor care și-au amplificat activitatea.

AR: *Cu toate că microeconomia se află în centrul analizelor din „Cartă”, apare evident, chiar dintr-un capitol al acesteia, că fără legătură cu macroeconomia nu se pot identifica nici piedicile și nici stimulii în demersul întreprinzătorilor. Mă refer la aprecierile privind situația economiei românești în acest an, la evoluția pieței interne, în ansamblu.*

NV: Răspunsurile la întrebările incluse în chestionar au vizat, într-adevăr, și evaluarea stării generale a economiei țării în acest an. În regiunea noastră, 29,63% dintre respondenți consideră că starea este mai bună față de perioadele precedente, 44,44% apreciază că este la fel, iar 25,93% au declarat că este mai proastă. Dacă recurgem la comparații, observăm că, după Regiunea Sud-Est, cu o pondere de 38% a întreprinzătorilor care apreciază că situația este mai bună, ne situăm noi, cei din Regiunea Nord-Est.

AR: *Vedeți, aici, o legătură directă între propriile rezultate și aprecierea care vizează economia românească, în ansamblul ei?*

NV: Categoric, legătura este puternică. La nivelul Regiunii noastre s-a progresat și se progresează în sectorul IMM în ritmuri mai înalte, inclusiv sub aspect calitativ, decât media pe economie.

AR: *Vorbind despre progrese, am remarcat, în „Carta Albă”, atenția deosebită pe care o acordați inovării, ca o cale esențială spre performanță. Este cu atât mai meritorie, mai semnificativă, această preocupare când se știe prea bine că IMM-urile au resurse limitate de finanțare a activităților de cercetare și dezvoltare.*

NV: Așa este. Trebuie, însă, să precizez că sunt multe firme de aici, de la noi, din Iași, care au legături strânse cu învățământul superior, cu entități din cercetare, astfel încât în procesele de inovare facem apel și la cadre didactice și la studenți, dar, bineînțeles, în acest fel nu se acoperă, nici pe departe, cerințele. De aceea, CNIPMMR a propus să se pună la dispoziția tuturor celor interesați brevete și alte rezultate ale cercetării efectuate în institute de

specialitate susținute cu fonduri bugetare, așa cum se procedează, de exemplu, în Statele Unite ale Americii. E bine că s-au inițiat fondurile de 100.000 de euro pentru firmele inovative, dar trebuie – și în această privință – să se meargă mai departe, inclusiv prin inițierea de colaborări internaționale, așa cum noi avem proiecte comune cu parteneri din Republica Moldova, precum și prin însușirea experiențelor pozitive din alte țări.

Sunt multe nereguli în acest domeniu al relațiilor dintre autoritățile locale și întreprinzătorii mici și mijlocii. Tocmai de aceea am pledat și pledăm pentru reglementări clare, nediscriminatorii și pentru aplicarea lor corectă.

AR: *Înțeleg, din cele afirmate și argumentate de dvs., că, în ceea ce vă privește, cuvântul de ordine este „implicarea”, atât în procesul de reglementare, cât și în sfera instituțională, tocmai pentru crearea și consolidarea unui mediu de afaceri la standardele pe care le-ați menționat.*

NV: Formula sintetică la care ați recurs este cum nu se poate mai potrivită. În primul rând, această formulă mă duce cu gândul la un moment petrecut cu mult timp în urmă, în 1937. Atunci, Mircea Eliade a publicat, în ziarul „Vremea”, un articol intitulat „Piloții orbi”. Ceea ce a remarcat marele nostru om de cultură în urmă cu aproape 80 de ani este, în mare parte, valabil și astăzi. Mă refer, în special, la pierderea instinctului statal, la incapacitatea clasei politice. E păcat de Dumnezeu că am ratat ca țară, ca stat, multe oportunități, că nu am fost și nu suntem suficient de exigenți în raporturile cu unii factori externi, cu organizații financiare internaționale. Mircea Eliade a avut perfectă dreptate când i-a numit pe unii politicieni „piloți orbi”. S-a creat o falie între clasa politică și majoritatea cetățenilor țării. Tocmai implicarea în vederea înlăturării acestor stări de fapt este calea cea mai eficientă de acțiune. Revenind la zilele noastre, trebuie spus că, la nivel de Federație, la nivel de CNIPMMR, ne implicăm în tot ceea ce contribuie la progresul IMM-urilor, la întărirea clasei mijlocii, fără de care nu există stabilitate politică și economico-socială, democrație autentică, prosperitate. Ne stau la dispoziție numeroase exemple în sensul implicării, și aș menționa contribuția noastră la îmbunătățirea Codurilor fiscale, la reglementarea adecvată a „taxării inverse”, la abandonarea unor intenții nerealiste, păguboase ale factorilor decidenți, cum au fost cele referitoare la impozitarea bacșișului. În cazul Legii nr. 62/2014, CNIPMMR, dl președinte Nicolescu, noi, cu toții, ne-am „bătut” pentru includerea unor prevederi care să vină realmente în sprijinul IMM-urilor, inclusiv prin alocarea unor fonduri nerambursabile, prin reglementările care privesc micro-granturile, micro-creditele, capitalul de risc. Dar, în absența normelor de aplicare, toate acestea rămân doar pe hârtie, în textul legii. Nu este un caz singular, din păcate. În acest context, o cerință de prim ordin este, cum am mai spus, eliminarea grabnică a discriminării sectorului privat în comparație cu cel public. Marile companii cu capital de stat au datorii uriașe la buget, este vorba despre zeci și sute de milioane de euro în cazuri precum cel al Companiei Naționale a Huilei, al Complexului Energetic Hunedoara, al RATB, al Poștei Române. Aceasta, în timp ce întreprinzătorilor mici și mijlocii – care muncesc cinstit de dimineața până târziu în seară – li se blochează conturile, li se „arestează” samavolnic banii din bănci (dacă au conturi la mai multe bănci, li se oprește suma respectivă de mai multe ori, în funcție de câte conturi dețin), pentru niște datorii de cele mai multe ori minore la stat.

AR: *Au fost adoptate, totuși, unele măsuri pentru ușurarea poverii fiscale...*

NV: Este adevărat, însă se cere acționat nu pe „bucăți”, pe „segmente”, ci pe ansamblul sistemului fiscal-bugetar, în mod coerent, prin politici publice bine gândite, pentru asigurarea unui sprijin constant, sistematic în vederea stimulării, inclusiv prin pârghii specifice, a capitalului autohton, a întreprinzătorului român.

AR: *Ați vorbit despre politici publice, iar acest fapt pune mai clar în evidență, atât la nivel regional, cât și la nivel național, necesitatea unei mai bune îmbinări a economicului cu socialul, pe toate planurile.*

NV: De acord cu dvs. Să ne referim, bunăoară, la politicile sociale în materie de salarii. Nu pot fi acceptate situații în care un director la o companie de stat falimentară să primească salarii de zeci de mii de lei lunar în condițiile în care respectiva companie nu-și plătește dările către stat, în timp ce bugetul public este acoperit, în foarte mare măsură, prin impozitele și taxele plătite de sectorul privat, în general de contribuabilii onești. În fond, ce ne dorim? Înainte de toate, un mediu de afaceri funcțional, prietenos, previzibil, transparent în care reguli clare, simple să permită desfășurarea activităților noastre fără constrângeri absurde, fără exces de birocrăție. Vrem ca orice proiect de act normativ să se elaboreze pe baza unui studiu de impact, inclusiv prin „Testul IMM”, prevăzut de Legea nr. 62/2014.

AR: *Sunt obiective care impun și buna funcționare a mecanismelor de dialog social.*

NV: Ați atins încă un punct nevralgic. În aceste structuri, noi am atras atenția, ani la rând, asupra unor nereguli, asupra deficitului de transparență, așa cum, de exemplu, am semnalat situația de la Autoritatea Națională pentru Restituirea Proprietăților: sunt bani publici, iar instituția trebuia și trebuie să fie obligată să posteze pe site-ul propriu lista cu cei care au de primit despăgubiri; pentru că noi nu suntem numai oameni de afaceri, ci și moștenitori ai

foștilor oameni de afaceri și, din această ipostază, avem dreptul la despăgubiri. Dar, ce folos? S-a văzut unde a dus și duce desconsiderarea unor astfel de semnale. Important este nu numai să fie sancționate aspru actele de corupție, ci și să se recupereze uriașele prejudicii materiale și bănești. Remarca mea referitoare la finalitatea celor semnalate în structurile de dialog social vizează și alte aspecte, cum ar fi – bunăoară – Legea Camerelor de Comerț, care a trecut – iertați-mi expresia – ca „gâsca prin apă”, fără luarea în seamă a observațiilor și propunerilor noastre. Mă refer și la aspectele legate de evitarea „dedicațiilor politice”, deoarece una este ca Registrul Comerțului să fie la Ministerul Justiției și alta la o instituție privată.

Diminuarea decalajelor ar fi posibilă în ritmuri mai alerte dacă ar exista o Strategie la nivelul Regiunii Nord-Est. Cu tot respectul, subliniez că blocarea procesului de regionalizare reprezintă o piedică majoră și pentru noi, cei din nord-estul țării.

AR: *Pledoaria dvs. pentru principii, pentru elaborarea și aplicarea unor reguli simple și clare ne permite să concentrăm, în continuare, această discuție spre ceea ce vă propuneți pentru viitorul mai apropiat și mai îndepărtat în vederea îndeplinirii mandatului încredințat de colegii dvs. întreprinzători din Regiunea Nord-Est și din toată țara.*

NV: Am încercat să conturez cadrul principal, cum ați remarcat și dvs., al activității noastre și, în acest sens, aș sublinia decizia ca în echipele de conducere a structurilor patronale să nu se afle nicio persoană angajată politic. Și aceasta privește nu numai apartenența la un partid sau la altul, ci și ONG-urile care sunt angajate politic sub cele mai „subtile” forme. Cât despre propuneri, trebuie să le menționez, în primul rând, pe cele care nu și-au găsit încă rezolvarea. Bunăoară, taxa pe clădiri, care este discriminatorie în sensul că dacă închiriezi un spațiu de la o firmă privată îi plătești chiria, iar impozitul îl plătește proprietarul. În cazul în care închiriezi de la stat plătești chiria, dar și impozitul pe clădire (taxa pe clădire). Apoi, a lăsa exclusiv autorităților locale dreptul de a stabili cuantumul acestei taxe lasă loc la diverse practici reprobabile. Am de adus în atenție un caz concret. Patronatul din Iași a închiriat un spațiu de la Primăria municipiului, clădire aflată inițial într-o stare deplorabilă. Am renovat-o, are o valoare nouă, plătim chirie, nu ni s-au scăzut investițiile, dar plătim taxa pe clădiri la noua valoare a spațiului la care statul nu a avut niciun aport. Sunt multe nereguli în acest domeniu al relațiilor dintre autoritățile locale și întreprinzătorii mici și mijlocii. Tocmai de aceea am pledat și pledăm pentru reglementări clare, nediscriminatorii și pentru aplicarea lor corectă.

AR: *Acesta ar fi un prim set de propuneri. Ce alte sfere de interes pentru IMM-uri s-au aflat și se află în atenția dvs.?*

NV: Este tema mare, foarte cuprinzătoare, a surselor de finanțare.

AR: *Aici se includ și fondurile europene, o veche „durere”, ca să folosesc un termen des utilizat de mulți întreprinzători.*

NV: Bineînțeles, este o mare „durere”. Aspecte esențiale au fost relevate în acest sens și în „Carta Albă” la care ne-am mai referit.

În zona Iași – zonă care are și un puternic centru universitar – constatăm o întinerire continuă a întreprinzătorilor, majoritatea având între 30 și 39 de ani. Implicarea unui număr tot mai mare de tineri în afaceri este un proces extrem de pozitiv, căruia îi acordăm o mare atenție.

AR: *Acum aveți prilejul să concretizați.*

NV: Cercetarea efectuată a arătat că din toate cele opt regiuni de dezvoltare, regiunea noastră, Nord-Est, deține cea mai importantă pondere de întreprinderi care intenționează să acceseze fonduri UE, respectiv 35,8%. Dar ne confruntăm cu multe obstacole. Grupând firmele pe regiuni de dezvoltare, observăm că, la capitolul dificultăți, procentajele cele mai mari față de media eșantionului se înregistrează tot în Nord-Est, astfel: 83,95% dintre respondenți au menționat ca obstacole birocrăția excesivă, instabilitatea reglementărilor, a documentației solicitate. Este necesar ca statul să vină cu garanții substanțiale, să revizuiască criteriile de eligibilitate, să ofere informații suficiente. Aș dori, de asemenea, să atrag atenția colegilor noștri întreprinzători să-și aleagă cu discernământ, cu mare atenție consultantul, întrucât au apărut tot felul de escroci. În acest context, precizez că noi, Patronatul, putem să le punem la dispoziție liste cu firme serioase, cu foarte bune rezultate. Au de unde să aleagă.

AR: *Observ că identificarea obstacolelor la care v-ați referit și conturarea modalităților de înlăturare a acestora se integrează unui ansamblu de recomandări sintetizate de CNIPMMR în trei mari categorii de domenii: facilitarea accesului la finanțare, stimularea dezvoltării și creșterii performanțelor IMM-urilor și îmbunătățirea relației întreprinzător-autoritățile statului.*

NV: Constatarea dvs. îmi permite să relev că, într-adevăr, noi, reprezentanții IMM-urilor la toate nivelurile, am stabilit priorități și modalități de acțiune menite să îmbunătățească radical întregul mediu de afaceri. Pentru a avea o imagine mai cuprinzătoare, este de ajuns să menționez măsuri precum: creșterea transparenței și diminuarea birocrăției în sectorul bancar; crearea, în fiecare regiune, a unor clusterse focalizate pe producția de export; înființarea unei baze naționale de informații și cunoștințe privind toate contractele de cercetare științifică finanțate din surse publice; dezvoltarea unor rețele de colectare în vederea distribuției produselor tradiționale și locale; eliminarea discriminărilor între sectorul privat și cel public; facilitarea accesului IMM-urilor la achizițiile publice. Prin astfel de măsuri, în condițiile în care vor fi receptate corespunzător de autoritățile statului, vor crește considerabil șansele IMM-urilor de a avea o contribuție tot mai mare la progresul economiei românești.

Accesarea fondurilor europene. Agenția de Dezvoltare Regională Nord-Est a comunicat că, până la 7 noiembrie 2015, pentru Programul REGIO s-au accesat peste 800 milioane euro. Din cele 617 proiecte înscrise în program, peste 400 au fost finalizate, iar restul se află în curs de implementare. Cea mai mare pondere atât în numărul proiectelor, cât și ca valoare o au lucrările de îmbunătățire a infrastructurii județene și interjudețene. Urmează programele de informatizare în administrația publică locală, precum și în numeroase firme. De asemenea, fondurile s-au utilizat pentru mai buna dotare a școlilor și spitalelor. În anul 2014, Regiunea de Dezvoltare Nord-Est s-a situat pe primul loc în competiția națională „Premiile pentru Promovarea Întreprinderilor Europene”.

Oportunități de afaceri. Investigația desfășurată pentru elaborarea „Cartei Albe a IMM-urilor din Regiunea Nord-Est 2015” a permis identificarea următoarelor oportunități de afaceri, cu ponderile respective în totalul respondenților:

- asimilarea de noi produse (72,84%);
- creșterea cererii pe piața internă (82,72%);
- realizarea unui parteneriat de afaceri (38,27%);
- penetrarea pe noi piețe (17,28%);
- folosirea de noi tehnologii (34,57%);
- obținerea unui grant (22,22%);
- sporirea exporturilor (8,64%).

Inovarea în IMM-uri. O altă temă majoră abordată în Carta Albă se referă la modalitățile de inovare. Acestea privesc: adaptarea și modificarea elementelor de noutate dezvoltate inițial de alte organizații (43,28%), cooperarea cu alte organizații privind derularea activităților de cercetare-dezvoltare (17,91%), derularea individuală a activităților de cercetare-dezvoltare (20,90%) și preluarea integrală a elementelor de noutate dezvoltate inițial de alte organizații (17,91%). Aceste activități sunt susținute financiar prin surse proprii în proporție de 81,48%.

Percepția influențelor negative asupra activității IMM-urilor. Aceași „Cartă Albă a IMM-urilor din Regiunea Nord-Est 2015” conține 12 surse de influențe negative asupra activității întreprinderilor mici și mijlocii. Acestea sunt: n criza economică mondială (43,21%); n evoluția cadrului legislativ (50,62%); n corupția (33,33%); n insuficienta capacitate a Guvernului, a Parlamentului de a contracara criza economică (27,16%); n birocrăția excesivă (32,10%); n insuficienta predictibilitate a mediului de afaceri pentru firme (18,52%); n politicile băncilor din România față de firme (13,58%); n climatul și tensiunile sociale (16,05%); n schimbările politice în conducerea țării (16,5%); n conflictele și tensiunile sociale, etnice și militare din zone apropiate României (4,94%); n politica FMI și BM față de România (6,17%); n tensiunile interetnice (1,23%).